

Un món de miralls i màscares

Aquesta presentació és del tot inusual: l'Israel té vint-i-nou anys i jo vint-i-tres, ell té tretze llibres en el mercat i jo en tinc solament un. Aquí hi ha alguna cosa que no quadra, però és ben cert que l'amistat acostuma a passar per sobre de tot tipus de lògica i ordre establert.

L'Israel, a més de ser un bon amic meu (recordem que l'amistat potser és una de les disciplines més complicades i exigents), és, també, poeta, filòsof i músic. Filòsof i artista. Per una banda, l'Israel es fa preguntes i les respon amb l'encarcarament i la formalitat discursiva que les proposicions filosòfiques exigeixen i, per l'altra, escriu poemes on el diàleg s'estén fins a l'eternitat, sense trobar conclusió possible, sense anar més enllà de veritats fugaces. Wittgenstein deia que les preguntes que més ens interessaven són les que no tenen resposta: on anem? D'on venim? Existeix Déu? Però haig de dir, com ell m'ha confessat en múltiples ocasions, que l'Israel ha traït la filosofia, una traïció que amb el temps ha esdevingut més clara i profunda, per una part perquè moltes de les preguntes que el pensament proposa ja han estat contestades per ell, i per l'altra perquè cap d'aquestes respostes no li ha proporcionat el plaer que tant li proporciona la pràctica poètica.

Efectivament, Israel Clarà és poeta i no pot fer res per a

evitar-ho: allà on hi ha la seva paraula hi ha poesia. Tant els llibres de relats, com els llibres en forma de cartes o les novel·les històriques escrites per ell beuen de la poesia, perquè el poema en l'Israel és el principi actiu de la seva obra, epicentre de la seva literatura i alhora el sedàs per on passa el món que l'envolta. La vida transcorre a través de milers de sonets que l'Israel ha teixit per a cloure tot el seu univers.

I si hagués de fer una imatge d'aquest món, d'aquesta experiència literària de l'Israel, diria que la pàgina en blanc que es ret a la ploma del nostre autor és com la costa on van a trencar ones del mateix mar, un flux incessant motivat per la seva immensa sensibilitat com si aquesta fos la influència gravitatòria de la lluna que crea marees que arriben a nosaltres en forma d'aquests llibres que avui presentem. La lluna, seguint amb la comparació, és un satèl·lit que bé pot expressar la soledat en l'espai i en el temps amb què el poeta s'enfronta i alhora s'amaga del món, del seu món.

L'Israel pateix, parla, espera, mor, reneix i en definitiva té constància de la seva existència dins d'aquesta lluna literària, dins la poesia. L'Israel escapa de la presó del món per a empresonar-se en les pàgines d'un llibre. O més ben dit: l'Israel és la presó i alhora el presidiari que l'habita.

L'Israel s'amaga de la realitat dins la cambra poètica, i des d'allà ens fa partícips dels seus fantasmes, dels seus records, de la por, de l'absència i, en definitiva, d'aquells temes que mai no passen i que retornen dins el temps cíclic de la vida.

Avui presentem tres dels seus llibres, un altre fet que també és poc usual, però aquest és un nombre que va en relació amb la generositat de la seva producció. Començaré pel llibre de prosa, *Eternament i rosa*.

Eternament i rosa està marcat, com la resta d'obres, per circumstàncies personals. En aquest cas, però, l'Israel se serveix d'una ficció per a complir amb un deute.

Eternament i rosa és fruit de la por i la paranoia que ens imposa la mort. La desaparició de la mare de l'Israel va ser el detonant d'aquest llibre i de la seva profunda reflexió. Ell em parla sovint, gairebé cada dia, d'aquell món perfecte, arcàdic, on vivia amb tota la seva família i m'explica que quan desapareix la figura de la mare i sobretot si això esdevé quan tens tan sols vint-i-sis anys, no és simplement la mort d'una persona que estimem, significa molt més: és un món que s'esfondra, és aquella veritat,

aquella immortalitat esvanida, aquella catàstrofe que ho ha destrossat tot. Tots hem vist imatges per la televisió de terratrèmols, i igual que tota aquella gent esparverada tem que les rèpliques de la terra enfonsin els edificis que encara s'aguanten dempeus, l'Israel tem que les rèpliques d'aquella mort tan propera s'enduguin els que encara queden vius. És per això que escriu al seu pare des de la por, perquè ara tot trontolla i tot ha esdevingut de cop trencadís.

Testimoni d'un nou món que es despulla fràgil i tràgic, les seves pàgines expressen a través de la carta que un fill escriu al seu pare l'univers dels paradisos d'infantesa i de mites, i esdevé un catàleg de les immortalitats creades a les nines d'un infant, de jardins que van poc a poc marcint-se, morint-se sota el pas del temps i la deixadesa del món.

Amb paraules extretes del seu llibre, ens assegura que «si hi ha el món de la mesquinesa i del dolor és, segurament, perquè hi ha el món de les il·lusions i dels somnis. I la infantesa és la realització temporal d'aquest món d'il·lusions i de somnis en aquest món de mesquineses. Llàstima que duri tan poc temps, solament els anys que separen el naixement de l'adolescència, que és l'època de la crisi i de l'esquinçament definitiu del món mític de quan érem infants.»

La figura del pare és l'eix central entorn del qual giren els sentiments més tendres, intensos i contradictoris del fill. Diguem-ne que durant les pàgines aquell nen experimenta una maduració i perfila aquella figura de fill allunyant-se en el temps i perdurant més enllà de l'eclipsi patern.

Sigui més gran o més jove, el lector es veu immers en la tendresa pregonada dels braços del pare per reviu de nou l'itinerari que traça l'Israel a través de la infantesa passant per la joventut fins a arribar al món que es treu la màscara.

Abans us he parlat d'un deute. I és que l'Israel havia contractat un deute amb la seva mare, que és el mateix deute que tots els fills, sense excepció, contrauen amb les seves mares: les paraules mai no dites, els sentiments mai no manifestats, el reconeixement de l'egoisme de tot fill vers la generositat de la mare. Aquest llibre, en aquest sentit, restitueix a la seva mare les paraules tendres que dirigeix al pare.

La literatura sempre ens ofereix una última oportunitat i en aquest cas l'Israel ha vessat rius de tinta per a dir més enllà de la mort les paraules que no va saber dir en vida, i no tan sols això:

també és al pare a qui adreça les mateixes paraules, ara sí, després de prendre consciència de l'omnipresència de la mort.

En l'aspecte estrictament formal, a *Eternament i rosa* ens trobem amb una prosa evocadora i senzilla, amb un to de confessió gairebé explicat a cau d'orella on fins i tot la imatge més complicada és descrita amb la simplicitat de qui sap extreure el màxim partit de cada paraula.

En aquest sentit voldria destacar alguns petits fragments, per exemple un que diu: «El fill encara recorda quan el pare va plantar aquell arbre al jardí de casa seva. Per això, molt sovint, el pare demanava al fill que regués aquella soca. Perquè quan el pare se'n vagi aquell arbre simbolitzarà tota la vida que ja no podrà ostentar ni viure.» O un altre com: «El pare és com un d'aquells fanals encesos. Ell il·lumina els camins i ens permet tornar a casa quan la nit ho enfosqueix tot i ens esvaeix tots els contorns. Una mica de llum sempre esdevé necessària per viure en la penombra.»

No sé vosaltres, però a mi a vegades em sembla estar llegint algun passatge bíblic ple de paràboles i on el nom de «pare» té aquells atributs divins que solament les mans del nen que hi ha dins l'Israel podria descriure.

El plat fort de l'Israel, però, són sens dubte els seus llibres de poesia. Avui en presentem dos, *Origami* i *La màscara veneciana*.

Origami és una paraula japonesa que podríem traduir com «art de la papiroflèxia», l'art de crear figures de paper. Amb aquest poemari l'Israel aspira ni més ni menys que a la senzillesa, fita, encara que no ho sembli, a l'abast de poquíssims poetes. És sens dubte el poemari més reeixit, més madur i el que mostra amb més claredat fins a quin punt arriba el saber fer de l'autor. Cap paraula no falta, cap paraula no sobra, l'ordre, l'estructura poemàtica que sap donar a cada composició fan que, en canviar un sol vers, tota la seva arquitectura es desplomi.

Voldria llegir-vos el que considero que és el poema insígnia del llibre per dos motius, per la senzillesa de la forma i perquè expressa a la perfecció el sentiment que s'entreveu pàgina rere pàgina: la simplicitat. El poema es titula *Papallones de paper*.

«Voldria parlar-te de la senzillesa del món,
del lent transcórrer de la vida trista

de moltes vides,
abocades a l'abisme d'un fatal no-res,
rere finestrals d'absència i de penombra.
I explicar-te la cruel dansa de les ones
a les platges del record de qui res no espera
perquè ja va estimar sense mesura ni retorn,
o va creure que el seu amor era l'amor perenne.

«Voldria que sentissis com escup la serpant
el seu verí letal entre les busques dels rellotges,
com el jardí es torna aspre, i la font s'asseca,
lluny, molt lluny de l'edèn, mentre moren les roses.

«Voldria que et centressis en la mil·limètrica part
d'un batre d'ales de papallona negra,
que cap mort, ni amor, no es malmenés:
que tot fossin papallones de paper on es desfés l'univers
congriat per les essències d'aigües dolces.

«I, així, oferir-te la senzillesa del món,
on cap glòria ni fracàs ja no compta.»

«Voldria parlar-te de la senzillesa del món», diu el poema, i així és, i ho fa des de la derrota més balsàmica, des de la pau que solament es troba en el zenit de la tristesa o bé, segons com es miri, en el nadir de l'existència, allà on no hi ha ni por ni esperança, on s'han desvetllat els secrets foscos de la vida, on tots els auguris que preveien la fi de paradisos ja s'han consumat. El cas és que trobem un Israel vençut, un poeta de les tenebres que contra res no es rebel·la, que a ningú no retreu cap ferida. Simplement un lleu lament, la constatació que tot, fins i tot aquestes figures de paper poetitzades, un dia es desfaran sota la pluja.

I, com sempre passa amb els poemaris de l'Israel, aquesta informació, la derrota que ens expressa ve donada essencialment per la forma, per l'ús que sap donar a la paraula en harmonia amb el seu sentiment. La tristesa que l'Israel ens confessa és la senzilla tristesa, sense donar-hi més voltes, la tristesa per l'enfonsament del vaixell de paper. I, en conseqüència, aquesta tristesa, el vers, la paraula, és senzill, perquè l'Israel sap més bé que ningú que és de la paraula d'on neix la informació que nosaltres copsem.

Finalment, en el tercer i últim llibre, *La màscara veneciana*, l'Israel ens mostra el poeta lúdic i suggeridor, que sense deixar de banda la senzillesa i diafanitat del seu estil, ens sorprèn per la seva capacitat imaginativa.

La coberta, d'entrada, ja és significativa: la fotografia del noi coronat de flors d'un color groc intens en contrast amb la pell bruna, el tracte de la fotografia, la sensació hedonista i càlida del rictus del noi, presenten un dels poemaris més deliciosos per als sentits dels que ha escrit l'Israel fins ara.

Les poesies que formen el llibre s'uneixen, com ja suggereix el títol, entorn d'un ball de màscares, entorn d'una festa on el lector, a mesura que passa les pàgines, sembla girar sobre si mateix dins un espectacle de llums i de colors fins a quedar ebri d'imatges. Quan jo me'l vaig llegir per primer cop, vaig sentir que els poemes esclataven a la boca com si fossin fruites al bell mig d'un desert, i és que, dins la immensa mar de sorra que recorre el poemari (recordem que l'Israel és el poeta de l'enyorança, de la por, de l'absència), trobem en la forma amb què són explicades les tristeses, les imatges que ens distreuen, que ens evadeixen del cansament del camí i de la soledat d'aquell desert. Per això les màscares venecianes, per això el miratge d'oasis, perquè ens enganyin amb la seva bellesa i ens facin més suportable el dolor.

L'Israel em comentava que aquest títol bé el podria donar a tota la seva poesia ja que escriu per a sobreviure amb la bellesa, però en aquest poemari és cert que hi ha una intenció, potser no del tot conscient de l'autor, d'entrar pels sentits més que no pas per la raó. No sé si hi estarà d'acord o no.

L'Israel, aquí, teatralitza la seva vida, el seu patiment: és sens dubte el llibre més sensitiu, més suggestiu d'aquests tres, estimula el cos, els sentits, ens capbussa en un món viu i engegador. Excel·leix pel seu virtuosisme cromàtic, per un carnaval de sorolls, sabors, olors i textures, un ball entre confeti i serpentes, i la vivacitat, la melodia que sona en llegir-los, els girs imaginatius, tot ens sorprèn a trenc de cada vers.

Un dels poemes que més mostren aquests recursos és aquest que us llegiré ara.

«Com un crostó de pa cruixent a les genives,
com un glop d'aigua glaçada al nus de la gola.
Em clavaves sota el ventre sagetes vives
amb gust de gessamí, de vent i farigola.

«Et trencaves sota la pell de porcellana
—que emblanquinaves amb la llengua com un nen
que hagués acabat de descobrir la magrana
amb què de nit et prens pensant com ell es pren.

«La meva magrana —sucosa i desolada—,
fruita que ha caigut de l'arbre sense estirar.
Ferida invisible del crepuscle i l'albada,

flama damunt l'aigua que em travessa la mà.
La meva entranya és el reflex d'una mirada,
el meu record el forn on es cou el teu pa.»

O també altres versos que també trobo magnífics:

«Et recordo amb el ganivet del glaç.
La teva mel és dolça, però talla
la joia i l'esma amb què faig cada pas
que m'apropa a tu (...)»

«Tu no hi ets: has caigut en el combat
amb què la pluja desafia el fruit.»

«Disposa la lluna la nit en la teva nit
i emblanquina la llum els negres dols.»

«L'aigua entre les mans avui que els arcàngels
han encès una flama sobre l'aigua.»

«En aquesta alquímia estranya no hi ha oblit:
el breviar d'amor encara m'amara.»

Bé, comentats ja aquests llibres en concret m'agradaria acabar parlant de l'obra en general, del traç que sembla dibuixar i cap a on s'encamina, i crec que l'obra d'Israel Clarà, com he dit al principi, és una mar que haurem de desxifrar a mesura que les seves ones arribin a nosaltres, ja que no s'entén tan sols amb un poemari ni amb dos. La seva literatura no es clourà fins a l'últim llibre i mentrestant ens mostrarà girs en la forma, realitats afrontades de maneres diferents, una lluita contínua de contraris,

però almenys, per al qui us parla, és fàcil de veure la columna vertebradora de la seva poesia. L'Israel s'entesta a manifestar-nos com són de febles i trencadissos els epitelis de l'existència. L'Israel ens sotmet al seu íntim catàleg de *vergonyes*, ens dissuadeix de deixar-nos engolir per la dinàmica d'un món que ens simplifica i que ens evadeix de les reflexions agres i de la humilitat de la bellesa. I us preguntareu què aconseguim, llavors, llegint la seva poesia. Ell ens dóna la resposta: l'home necessita compadir-se d'ell mateix i a la vegada compadir els altres. L'Israel sap, amb la saviesa d'aquell que ha estimat amb el cos i amb l'ànima, com ens diu el primer poema d'*Origami*, que quan passeja pels carrers, quan tracta amb les persones, els ulls de totes elles retornen la seva imatge. L'Israel sap, des de la pregonesa del dolor, des de l'amarg aprenentatge amb què ens obsequia la solitud i els seus espais buits i els seus abismes, que l'única sortida que ens queda és l'acceptació de la humana condició.

L'Israel no tan sols sap ser derrotat, sinó que a trenc de cada vers exercita aquesta consciència de levitat i treu a la llum la perversitat humana per, després, en el zenit més daurat o potser més fosc d'algun dels seus poemes, atorgar i reclamar alhora, no se sap si a algun déu o a la mitificació d'algun home, el perdó més sentit, la complicitat més profunda. Aquesta compassió, aquesta empatia, és l'única xarxa que pot salvar l'home que a través de les pàgines del nostre autor cau abatut o albira arcàdies malaltisses més enllà de la mort del cos i fins i tot de la mort del món sencer, perquè l'Israel, aquest poeta que ens espera a la cambra dels seus propis llibres, ens adverteix de la mort, ens obre les ferides, retreu a l'home la seva condemna lúgubre d'oblit i d'absència, però alhora, dins dels seus versos, escoltareu els diàlegs íntims amb fantasmes, sentireu com vessa sobre les ferides paraules anestèsiques i com, també, ens allibera de la nostra pressó.

Si hi ha un sol punt on convergeixen cadascun dels seus llibres és que amb l'obra d'Israel Clarà hom pot descendir fins a la part més fosca de nosaltres mateixos, per emprendre allà, contorbats, seduïts, alliberats per la seva ploma, el camí vers la immortalitat efímera que solament es troba en la contemplació de la bellesa, perquè el perdó de l'Israel no es redueix senzillament al que diu el poeta i al que pensa el filòsof, sinó que aquesta redempció resideix especialment en la pròpia paraula, en una experiència estètica del món que l'autor posa als nostres peus per a

reptar els nostres silencis, i això és el que fa d'aquest poeta un gran poeta. És en la forma, en la qualitat dels seus versos, en la inusual habilitat i imaginació de les seves imatges, que Israel Clarà ens fa sentir a la vegada temorosos acròbates i homes immortals.

I bé, jo ja us he acompanyat fins a les portes de la cambra del meu gran amic i exquisit poeta Israel Clarà. Ara, quan sortiu d'aquí i arribeu a casa vostra, obriu un dels seus llibres, perquè l'Israel us espera allà sense preguntar-vos res, sense jutjar-vos. Sols el trobareu com una ombra poruga que mira a través de la finestra i plora poemes d'enyor i tristesa.

CARLES PASTOR

Barcelona, abril de 2005